CHRYŚCIJANSKAJA DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC: 1, 10 i 20.

№ 25 (209) Vilnia, 22 žniŭnia 1939 h. — Wilno, 22 sierpnia 1939 r. Hod XII

Ci Biełarus moža być šlachcicam?

Časta možna pačuć, jak polskija nacyjanalisty havorać ab revindykacyi polskaj šlachty. Heta hutarka idzie ab tuju šlachtu, jakaja karystajecca biełaruskim jazykom i jakaja sapraŭdy jość biełaruskaja. Pry hetym treba dadać, što henyja polskija nacyjanalisty da šlachty polskaj niaraz zaličajuć i zusim nie šlachtu, a zvyčajnych Biełarusaŭ katalikoŭ.

Voś-ža z boku henych polskich kruhoŭ časta možna spatkacca z pahladam, što raz chto źjaŭlajecca šlachcicam, dyk hetym samym jon jość i Palakom. Tymčasam hetki pahlad jość fałšyvym i nia maje jon pad saboj hłybiejšych padstaŭ. A heta dziela taho, što Biełarus moža być šlachcicam.

Šlachta — heta byccam „lepšyja" ludzi. Słova heta pachodzie ad niamieckaha schlachten—bić, vajavać. Šlachtaj polskija karali nazyvali tyja hramadzkija hrupy, jakija stanavili vojska i jakija dziela hetaha karystalisia roznymi pryvilejami. Paśla daŭniejšaja buržuazija šlachtaj nazyvała ahułam bahatyja i panujučyja hramadzkija klasy, jakija navat pazavodzili svaje šlachockija znaki — herby.

U daŭniejšaj biełaruskaj historyi — za časoŭ Vialikaha Kniaźstva Litoŭskaha—i paźniej—za časoŭ daŭniejšaj Rečypaspalitaj Polskaj—Biełarusy tak-ža časta atrymlivali šlachoctva i navat byli prypisvanyja da herbaŭ polskich panoŭ, polskaj šlachty. Asabliva ab hetym vyrazna śviedča Unija Horodelskaja z 1413 h., kali biełaruskija bajary, vialikija pany i roznyja zasłužanyja ludzi mahli być praŭna roŭnymi z polskaj šlachtaj, kali prymali łacinskaje katalictva i kali byli prypisany da herbaŭ šlachty polskaj. Dziela hetaha tady całyja masy Biełarusaŭ pierachodzili ŭ katalictva i sapraŭdy byli paprypisvany da herbaŭ polskaj šlachty.

Hetkim čynam paŭstavała biełaruskaja bujnaja šlachta radovaja. Ale paźniej byvała i tak, što polskija karali Biełarusam za ich zasłuhi, a navat i całym siołam biełaruskim u znak svajej udziačnaści ci łaski nadavali šlachoctva. Hetkim čynam paŭstała biełaruskaja šlachta zaścienkavaja i masavaja—sialanskaja, „šaračkovaja."

Ci samo šlachoctva źmianiaje nacyjanalnaść? Nie. Voś-ža i henaja biełaruskaja šlachta nie pierastała być biełaruskaj tolki dziela taho, što jana šlachta. Inšaja reč, što henaja šlachta naša praz svajo šlachoctva kulturna stała bližej da Palakoŭ i časta zusim vynaradaviłasia, spolščyłasia. I na heta ŭžo niama rady. U našych časach apošnim dovadam nacyjanalnaj prynaležnaści źjaŭjajecca ŭłasnaje pačućcio, ułasnaje prakanańnie.

Ale nie zabyvajma, što mnohija z biełaruskaj šlachty svajho biełaruskaha pačućcia nia vyzbylisia i nie zabylisia. Vymoŭnym hetaha faktam jość toje, što pionerami i pačynalnikami biełaruskaha sučasnaha nacyjanalnaha - palityčnaha i kulturnaha adradžeńnia była jakraz biełaruskaja šlachta radovaja, abo drobnaja, zaścienkavaja: Vincuk Dunin Marcinkievič, Kastuś Kalinoŭski, Ihnat Hryniaviecki, Franciš Bahuševič, Branisłaŭ Šypiła, Anton Lavicki i mnoha, mnoha inšych.

Słovam, niama padstaŭ ćvierdzić, što jak chto šlachcic, dyk hetym samym i Palak. Možna być šlachcicam i samym čystakroŭnym Biełarusam.

Biełaruski numar „Sygnałaŭ"

Polski litaraturna - hramadzki dvutydniovik „Sygnały" u Lvovie pryśviačaje cełynumar—Nr. 75 z dnia 15 žniŭnia — spravam biełaruskaj kultury. U numary źmieščany doŭhija artykuły ab Biełarusach, ich daŭniejšych i adradženskich zdabytkach— ab piśmienstvie, litaratury, jazyku, pieśni, histaryčnaj navucy, biełaruskim mastactvie, narodnym i indyvidualnym, ab teatry, dramaturgii, ab Bieł. Muzei ŭ Vilni. Aproč taho, źmieščany ŭ numary vieršy biełaruskich paetaŭ J. Pušču, Maksima Tanka ŭ pierakładzie na polskuju movu. Numar ilustravany fatahra, fijami našych kulturnych dziejačoŭpaetaŭ i inš.

Siarod supracoŭnikaŭ numaru z Biełarusaŭ figurujuć: Dr. St. Hrynkievič, ks. Adam Stankievič, Ryhor Šyrma, Anton Navina, Fr. Alechnovič, dr. J. Stankievič, advakat Mikałaj Škielonak, dyr. A. Łuckievič, z Litoŭcaŭ — mastak Uładysłaŭ Drema, z Palakoŭ paet i krytyk J. Putrament, paet i redaktar A. Javorski i inš.

Biełaruski numar časapisu „Sygnałaŭ" vielmi cikavy, račovy, na vysokim intelektualnym uzroŭni. Źjaŭlajecca jon svajho rodu bahataj encyklopedyjaj viedy ab Biełarusi i biełaruskaj kultury. Numar hety znojšoŭ šyroki vodhuk u polskaj, žydoŭskaj, litoŭskaj i inš. presie. Znajdzie jon adpaviedny vodhuk i ŭ presie biełaruskaj.

Biełaruski numar „Sygnałaŭ" **možna vypisać** u Biełaruskaj Knicharni „Pahonia", Wilno, Zavalna 1-2. Numar kaštuje ŭsiaho 40 hr., z pierasyłkaj u krai — 55 gr., zahranicu — 60 hr.

NA HASPAŽU

(Dva mocnyja złučvy ŭ Biełarusaŭ)

Adna ŭ niebie Haspaža — Maci Božaja dla Biełarusaŭ, jak pravasłaŭnych tak i katalikoŭ. Ščaślivyja my j vielmi hetym ciešymsia ŭ naša śviata Pieršaj Pračystaj. Naša łučnaść z Maciaj Božaj u niebie, jak tych dziaciej z rodnaj matkaj. Každy Biełarus dobra viedaje, što jon Matku svaju Najśviaciejšuju zaŭsiody maje ŭ niebie, jak svaju patronku j apiakunku.

Kali-b paraŭniać Biełarusaŭ pravasłaŭnych z katalikami, to niamaviedama, chto z ich akažacca pabažniejšym da Maci Božaj. Pravasłaŭnyja svaju pašanu j łuboŭ da Maryi vyvodziać sa staroj chryścijanskaj tradycyi, jakoj z usiej siły vierna trymajucca ad časoŭ śv. Uładzimiera j śv. Olhi. Kataliki słaviać Maryju Maci Božuju ražancami, škaplerami, litanijaj i majovym nabaženstvam, a pravasłaŭnyja pryhožaj svajej liturhijaj, cudoŭnymi ikonami i duža charakternymi svaimi malitvami da hetaj Asoby ŭ niebie. Heta vialikaja reč dla nas, što ŭvieś biełaruski narod, jak pravasłaŭnyja, tak i kataliki, horača j žyva chvale Božuju Maci ŭ niebie! Heta reč, bolš jak što, łuča Biełarusaŭ u adnu całuju, mocnuju j vialikuju chryścijanskuju siamju. Každy Biełarus pravasłaŭny j každy Biełarus katalik u sapraŭdnaści jość adzin druhomu brat i takisamy syn adnej Božaj Maci u niebie. Niadarma sioleta ŭ hety dzień na Haspažu končycca vialiki naš jubilej 950-hodździa Chryścijanstva. Haspaža — śviata heta symbol adzinstva j łučnaści Biełaruskaha narodu, pravasłaŭnych z katalikami u adnej Chrystovaj viery. Biełarusy razam słužać adnej Maci 950 hadoŭ!..

Jość i druhoje złučvo dla Biełarusaŭ — heta naša śviataja Eŭcharystyja. Biełarusy pravasłaŭnyja j Biełarysy kataliki majuć śviatuju Eŭcharystyju. U katalikoŭ heta Eŭcharystyja pad adnym vidam chleba, a ŭ pravasłaŭnych jana pad vidam chleba j vina. Ale ŭ Eŭcharystyi dla adnych i druhich Biełarusaŭ tajasamaja ježa j pićcio. — Cieła j Kroŭ našaha ZbaŭcyChrysta. A hetyja rečy taksama nadta viažuć miž saboj Biełarusaŭ pravasłaŭnych z katalikami! Tak doŭha biełaruski narod kormicca adnym i tymsamym Chrystom! Heta viadzie nas da sardečnaj unii ŭ viery!

Tutaka ja pazvolu sabie zapytać Biełarusaŭ pravasłaŭnych i katalikoŭ, čamu jany ŭ viery akančalna nie abjadnalisia dahetul, kali jany tak doŭhija viaki ŭ niebie majuć Haspažu Maci Božuju, a na ziamli śviatuju Eŭcharystuju?

U hetym musić vina nie adnych Biełarusaŭ, ale j druhich narodaŭ, jakija Biełarusam viakami nie davali narmalna raźvivacca!

A para j vialikaja para, kab biełaruski narod dajšoŭ da poŭnaj adzinaści, jak u viery, tak i ŭ narodnym svaim žyćci!..

V. Š.

Baraćba Biełarusaŭ z Rasiejaj

Niekatoryja rasiejskija historyki namahajucca ćvierdzić ab „obšče-ruskom" pachodžańni Vialikarusaŭ, Biełarusaŭ i Ukraincaŭ. Hetak ćvierdzili rasiejskija „vučonyja" carskich časoŭ, hetak ćvierdziać i „vučonyja" balšavickija. Balšavicki historyk praf. Šastakoŭ dyk navat namahajecca ŭhavaryć Biełarusam, što jany tolki tady byli ščaślivyja, kali žyli ŭ łučnaści z „vialikim russkim narodam". Ale Biełarusy sami viedajuć svaju minuŭščynu, jakaja zamiest taho „ščaścia ŭ sužyćci z ruskim narodam" prypaminaje sučasnamu pakaleńniu zusim advarotnaje, i navat kryvavuju baraćbu Biełarusaŭ z Rasiejaj. Nie siahajučy dalej u hłyb historyi, davoli prypomnić achviarnaść ŭ baraćbie Biełarusaŭ z Rasiejaj słaŭnaha našaha paŭstanca Kalinoŭskaha, baraćbita za volu Hryniavieckaha j mnohich ichnich sučaśnikaŭ, kab zapiarečyć uhavarvanuju nam balšavickimi „vučonymi" tuju „ščaślivaść Biełarusaŭ u sužyćci z ruskim narodam". Dy nia tolki tady Biełarusy zmahalisia z carskaj Rasiejaj. Hetaja baraćba nia spyniajecca j u našym časie. Paśla ŭpadku rasiejskaha caryzmu Biełarusy biazupynna zmahajucca z novaj, balšavickaj Rasiejaj. Baraćba heta adbyvajecca nia dziela sportu, a za volu Biełaruskaha narodu — za niezaležnaść Biełarusi ad Rasiei.

АД. СТАНКЕВІЧ

ХРЫСЬЦІЯНСТВА І БЕЛАРУСКІ НАРОД [24)]

(У 950-ыя ўгодкі Хросту Беларусі: 988/9—1938/9)

Галоўнай аднак апорай беларускай народнасьці ў XIX ст. была Унія, бо да яе належыла вялізарная большасьць народу, а да лацінства толькі частка. Беларускі народ такім чынам згуртаваўся каля уніяцкай цэрквы, як каля сваей галоўнай і адзінай духова-нацыянальнай апоры. І не памыліўся. Яна гэткай для яго была сапраўды. Відаць гэта дужа выразна падчас касаваньня Уніі ў 1839 г. Касаваньне яе было такой, як і заводжаньне: — рабілася гэта прымусам, сілай, нават часта звычайным гвалтам. За 243 гады існаваньня ў Беларусі Уніі — Унія гэта сталася сапраўды беларускай нацыянальнай цэрквай, верай бацькоў, мужыцкай, сялянскай верай. Народ з ёй зжыўся. І так, як яму балела, калі ад яго забіралі Праваслаўе, так цяпер няменш балела, калі гвалтам забіралі ягоную уніяцкую, «рускую» веру.

Урэшце сталася. Хрысьціянства ў Беларусі й усходняе (Праваслаўе) й заходняе (Каталіцтва) ў XIX ст., не гаворачы аб ранейшым часе, ужо было звычайным прыладзьдзем польскасьці й расейскасьці. Аднак, як ня дзіўна, знайшлася частка Хрысьціянства, якая рабіла далей тую-ж самую работу адносна беларускай нацыянальнасьці, што й даўней,—была сродкам, хоць слабым, няпрыкметным і кволым, але сродкам спалучэньня й тварэньня беларускай нацыянальнасьці. Праваслаўе гэтым ня было. У той час гэтым яно й быць не магло. Яно было цалком падпарадкавана царызму й расейскаму нацыяналізму й імпэрыялізму. Уніі нястала, яна была сілай зьмецена з паверхні зямлі. Гэтым «цудоўным» сродкам — часткова й нязнач-

Ad samaha pačatku, kali balšavickaja Rasieja nanova zachapiła ŭžo farmalna volnuju j niezaležnuju Biełaruś, abvieščanuju takoj aktam 25 III.1981 h., baraćba Biełarusaŭ z balšavickaj Rasiejaj pačałasia taksama nanava nia tolki z formaj jaje ŭnutranaha ładu, ale hałoŭna za ŭnieŭzaležnieńnie Biełarusi ad Rasiei. Za hety vialiki j ahulna-narodny ideał Biełarusaŭ zmahajucca ŭsie idejovyja biełaruskija ŭhrupavańni—pravyja j levyja, idealisty j mataryjalisty, a navat i bolš razsudnyja kamunisty.

Słovam, nia maje balšavickaja Rasieja supakoju ŭ Biełarusi, taksama, jak nia mieła j taja „ščaślivaja“ dla Biełarusaŭ para, kali jany žyli ŭ łučnaści z ruskim narodam pad uładaj carskaj Rasiei. Nia spyniajecca ssyłka biełaruskaj intelihiencyi za Volhu i ŭ Sibir. Adna za druhoj adbyvajucca „čystki“ kamunistyčnaj partyi, adkul staranna „vyčyščajuć“ prychilnikaŭ biełaruskaj „nacdemaŭščyny“. Masava vyvoziać z rodnaha kraju biełaruskich sialan i staranna absadžvajuć adnosnyja stanoviščy niebiełaruskim elementam, kab u Biełarusi „dziełat russkij vid“. Adnak uściaž vyrastaje ŭsio novaja biełaruskaja „nacdemaŭskaja“ apazycyja adnosna rasiejskaha balšavizmu j dalej pravodzicca raspačataja baraćba z Rasiejaj za vyzvaleńnie Biełaruskaha narodu — za niezaležnaść Biełarusi.

Praŭda, vialikaja j adpornaja siła Biełaruskaha narodu, ale treba ścvierdzić, što j nastup na jaho vialiki, niabyvały navat u našaj vielmi ciažkoj minuŭščynie.

Chto pieramoža ŭ hetaj histaryčnaj baraćbie — Biełaruś ci Rasieja?. My, biaručy pad uvahu šyrokuju nacyjanalnuju śviedamaść i vialikuju adpornaść Biełaruskaha narodu, — vierym, što ŭ hetaj baraćbie z Rasiejaj Biełarusy vajnu vyjhrajuc, vierym, što ŭ kancy-kancoŭ turma narodaŭ na eŭrapejskim uschodzie razvalicca j tady Biełaruś budzie mieć mahčymaść być volnaj i niezaležnaj.

J. Dudar.

Z hazet

Hramadzki Tydzień

„Klasy j narodnaja supolnaść“

Francuskija kataliki štohod nAładžvajuć tak zvany „Hramadzki Tydzień.“ Sioleta taki Tydzień adbyŭsia ŭ lipni miesiacy ŭ Bordo. Brała ŭ im učaście da 3 tysiač asob. Ab hetym mnohaludnym Hramadzkim Tydni francuskaja hramadzka-katalickaja hazeta „Temps Paèsent“ z dnia 4.VIII. sioleta ŭ artykule „Klasy j narodnaja supolnaść“ robić cikavyja ŭvahi.

Śpiarša aŭtar henaha artykułu staŭlaje pytańnie, jak treba adnosicca da roznych klasaŭ u hramadzianstvie: ci vieści palityku baraćby klas, kab urešcie adna nad usim zapanavała, ci dać klasam poŭnuju volu žyćcia j baraćby, ci urešcie pašukać inšaha vychadu. Tak, treba šukać. Najlepšym padychodam da prablemy klasaŭ jość salidarnaść klasaŭ dla ahulnanarodnaha dabra. Pad hetkim kutom hledžańnia j adbyvaŭsia sioletni francuski chryścijanski Hramadzki Tydzień.

Tema Tydnia

— Hramadzki Tydzień, apirajučysia na padstavach viečnych viery i na aktualnych dačasnych, nia staviŭ sabie dylemy: abo, abo. „Jon nikoli nie skazaŭ: baćkaŭščyna abo čałaviectva, hramadzianstva abo asoba, prava abo svaboda; ale —baćkaŭščyna j čałaviectva, hramadzianstva j asoba, prava j svaboda. Hramadzki Tydzień nia trymaŭsia filozofii, jakaja-b vybirała, dzialiła, adkidała, ale trymaŭsia takoj, jakaja pahadžała, łučyła, źbirała. Prelehientka pieršaj lekcyi Aŭhienia Duthoit nadała ton usiamu Tydniu, zajaŭlajučy, što „nia klasy abo supolnaść, ale klasy j supolnaść.“

Kali kultyvavać klasy, dyk z ich moža paŭstać złosny egoistyčny ideał. Voś-ža ich treba nie kultyvavać, ale pryznavać. Isnavańnie klasaŭ nia jość zahanaj čałaviectva. Klasy — heta słušnaja j abaviazkavaja dyferencyjacyja hramadzianstva. Ale hetyja klasy pavinny supracoŭničać i słužyć ahulnahramadzkim, narodnym intaresam.

Hetkaj była tema sioletniaha henaha Hramadzkaha Tydnia. Temu hetu raźvivali, vyjaśniali j pahłyblali słaŭnyja prafesary, praŭ-

на — было лацінскае Каталіцтва, наколькі яно вырывалася з абоймаў польскага нацыяналізму. А вырывацца з гэных абоймаў яно пакрысе магло, бо цэнтрам яго не пераставаў быць Рым, Апостальская Сталіца, як пункт наднацыянальны, як пункт, якога цалком паканаць і абняць няздольны ніякі мясцовы нацыяналізм. Вось-жа гэная наднацыянальнасьць Каталіцтва агулам давала беларускай нацыянальнасьці сякую-такую змогу быць хоць слабенькай апорай насупроць польскасьці. Ані няспрыяючыя варункі гістарычныя, ані спрыт польскае палітыкі, ані магутнасьць расейскай імпэрыі ня здушылі цалком і не замарылі на сьмерць нашай мовы. Зьбярог яе ў грудзях сваіх народ наш і, колькі мог памагчы ў той час, памог захаваць яе Касьцёл Каталіцкі. Ён, будучы вольны ў сваей арганізацыі, маючы свой цэнтр на скале Пятровай у Рыме, незалежны ад усякай сьвецкай палітыкі, з вышыні Апостальскай Сталіцы, з міласьцяй маткі, апякуецца кожным народам, кожнай душой чалавека й яго патрэбай духовай. Дык вось, у Касьцеле Каталіцкім мова наша, хоць у дужа малой меры, дзеля цяжкіх варункаў палітычна-грамадзкіх, аднак мела сабе яшчэ месца.

1825 год папеж Лявон XII аб'есьціў, як год юбілейны. На нашых землях юбілей гэты быў сьвяткаваны ў наступным 1826 г. Галоўным кіраўніком юбілею ў Беларусі быў домініканін Корнэлі Рапчынскі, які ўмеў пабеларуску. Юбілей гэты адпраўлялі разам лаціньнікі й існуючыя яшчэ ўніяты. Аб працах юбілейных агулам і аб мове, у якой гаварылі казаньні, усё было запісана ў асобны дзеньнік (Д'яр'юш), які вёў той-жа кс. Рапчынскі. У Беларусі юбілей зачаўся ад Полацку 28 лютага й трываў праз цэлы сакавік. Вось-жа ў Полацку ў касьцеле францішканскім падчас гэтага юбілею казаньні былі гавораны пабеларуску. Народу бывала гэ-

niki, historyki, filazofy, teolohi. Hałoŭny jaje duch vyražajecca ŭ słovach, jakija skazaŭ słaŭny piśmieńnik Fr. Mauriac: „Praŭdzivyja chryścijanie heta tyja, što nia chočać ašukivać.“ Voś-ža j navuka Hramadzkich Tydniaŭ heta taja navuka, jakaja nie ašukivaje. Jana biare pad uvahu realnaść, jakoj heta jość z usiej jaje zaputanaściaj i trahičnaj supiarečnaściaj, jana razvažaje tak-ža j ideał, jakim jon jość z usiej jaho čyścinioj i vymohami.

Ekanamičnyja systemy, jakija ašukivajuć

Jość ekanamičnyja systemy, jakija ašukivajuć, socyjalnyja teoryi, jakija chłusiać: liberalizm nia bača realnaści klasaŭ; jon pryznaje tolki indyvidualnyja j partykularnyja intaresy. Jaho ideałam — mahutny kapitalistyčny režym.

Isnuje tak-ža falš marksoŭski. Marksizm prymaje imperyjalizm adnej klasy, proletarskaj, i jon miašaje spraviadlivaść z hvałtam adnej klasy, praŭdu z partyjnaściaj. A jak-ža jon zvužaje sumleńnie proletaryjatu, zvodziačy jaho tolki da ekanamičnych intaresaŭ! Samyja klasy pavodle Marksa — heta skorpijony, jakija majuć ŭzajemna pažyracca, kab z hetaha vyjšła biazklasavaje hramadzianstva. U hetaj baraćbie marksizm šukaje nia praŭdy, nia dokazaŭ, ale tolki pieramohi.

Voś-ža treba jści nia praciŭ klas, ale z klasami za ahulna narodnaje dabro, da čaho paklikany ŭsie klasy.

Kultura i Mistyčnaje Cieła

Narodnaja supolnaść nia jość usim u suadnosinach ludziej. Kultura jość dabrom dziela duchovaj vymieny pamiž klasaŭ. Razumieńnie žyćcia nia jość pryvilejem adnej klasy, jakaja jaho zajzdrosna baronie.

Bolš hłybokaj i bolš sardečnaj supolnaściaj i adzinaściaj miž ludźmi jość supolnaść ich dobraj voli ŭ mistyčnym ciele. Na hetuju temu pramaŭlaŭ ajciec Chenu U jaho lekcyi ŭvieś Hramadzki Tydzień znajšoŭ svaju roŭnavahu i svoj dynamizm. Hałoŭny sens jaho lekcyi: niama klasaŭ, jak pavodle šv. Paŭła nia było ni Hreka, ni Žyda. Naš Boh jość Boham ucialeśnienym i žyćcio pracy, sumleńnie bractva klas u hetym pavinna znachodzić svoj najvyšejšy i supolny punkt apory. Rabotnickaja klasa, vyzvalajučysia ad ekanamičnaj zaležnaści j ačyščajučysia duchova, stanovicca składovaj i žyvoj častkaj mistyčnaha cieła.—

Hetki bolš mienš hałoŭny źmiest henaha cikavaha artykułu ab fran cuskim katalickim Hramadzkim Tydni. Sens jaho ŭ tym, što nia niščyć treba hramadzkija klasy, ale ŭprehčy ich u pracu dla ahulnaha narodnaha dabra j nie dazvolić im karystacca čužoj kryŭdaj. Ale heta možna pravieści tolki adpaviednym pravadaŭstvam, bo adnych tolki charošych słoŭ bahatyja klasy nie pasłuchajuć.

Ad. St.

Litoŭskich tavarystvaŭ — „Syzyfovy kamień“

Vilenskaja hazeta „Aidas“ u № 92 z dnia 8.VIII sioleta pamiaščaje hetkaha źmiestu ŭstupny artykuł:

U hreckaj mitolohii jość apaviadańnie, jak bahi praviniŭšamusia Syzyfu zahadali kacić vializarny kamień až na samy vierch hary. A kali Syzyf hety kamień uskačvaŭ, dyk jon uznoŭ valiŭsia nazad i jaho treba było kacić nanava.

Žyćcio ŭ hetym krai Litoŭcaŭ časta byvaje duža padobnaje da kary henaha Syzyfa.

Z vialikaha hora, biady j ciemnaty, jakija pakinuła nam niavola j vajna, imkniomsia my da sonca. Stvaryli my tavarystvy, pazakładali škoły j čytalni. U śviatle dla svajho kraju šukajem ščaścia.

Ale pryjšli błahija časy i ŭznoŭ usiaho niastała — ciažka kočany kamień našaj kultury z vialikim hukam pakaciŭsia nazad...

Kolki-ž było radaści, kali troški prajaśnieli palityčnyja nastroi j Litoŭcy dačakali pieršaj łastaŭki— abiacańniaŭ adkryćcia tavarystvaŭ! Ale vyjšła, jak u prykazcy: chto lohka abiacaje, toj ciažka daje.

Šmat było pisana ab adčynieńni Litoŭskaha Navukovaha T-va. Prajšło niekalki doŭhich miesiacaŭ, pakul słova stałasia ciełam i ŭ tavarystvie pačali haspadaryć Litoŭcy.

Paśla hetaha viarnułasia ŭ litoŭskija ruki, zadoŭžanaje pa vušy, vilenskaje „Rytas“, jakomu

---

тулькі, што, як піша кс. Рапчынскі, касьцёл не зьмяшчаў іх.

На правінцыі падчас гэтага юбілейнага году былі так-жа беларускія казаньні й пабеларуску рахунак сумленьня ў наступных сёлах і местах Беларусі, асабліва Віцебшчыны: у Гарбачэве, у КляСіцах, у Ушачы (былі пабеларуску навукі, рахунак сумленьня, а так-жа чыталі катэхізм пабеларуску), у Забяле, у Томасіне, у Халапенічах, Мікалаеве, у Таболках.

У Альбрыхтове ў касьцеле, як піша той-жа Д'яр'юш, па ражанцы, канторка, умеючая чытаць, на палавіну сьпяваючы, гаварыла з народам катэхізм пабеларуску, які ўсе добра ўмелі.

У 1835 г. у Вільні выходзе „Krótkie zebranie nauki chrześcjańskiej dla wieśniaków mówiących językiem polsko-ruskim wyznania rzymsko-katolickiego“ з апрабатай віленскага каталіцкага (лацінскага) біскупа І. Б. Клонгевіча й з дазволу сьвецкай улады. Катехізмоўка гэта, ня гледзячы на яе польскі загаловак і на некалькі польскіх малітваў і на ўспамін аб нейкай польскарускай мове, на бачынах 24-ох напісана даволі чыстай віленска-менскай беларускай мовай.

У 1845 г. у тэй-жа Вільні ўзноў выйшаў „Katechizm o czci cesarza Wszech Rossyi, czyli objaśnienie czwartego przykazania Boskiego w stosunku do źwierzchności krajowej. Za Najwyższym rozkazem, dla użycia po szkołach i kościołach Rzymsko-Katolickich wiejskich wydrukowany. Nakład i druk T. Glusberga księgarza i typografa szkół białorusk. nauk. okr.“ Частка гэтага катэхізму напісана пабеларуску. Бачыць яго нам не ўдалося. Судзячы з загалоўку (даволі дзіўнага) і з выдаўца, належа думаць, што друк гэты выданы ўрадам, або блізкімі да яго людзьмі. Аднак аб патрэбе нашай мовы ў жыцьці рэлігійным і аб ужывальнасьці яе ў гэтым жыцьці, прынамсі ў пэўнай меры, і ён гавора.

У 1862 г. выйшаў „Elementarz dla dobrych dzie-

była abiacana mahčymaść zakładać svaje addzieły. Ale, jak pakazałasia, założanyja addzieły nia byli paćvierdžany, bo jany byccam zahražajuć biaśpiečnaści j publičnamu paradku: hetak abasnoŭvajuć svaje admovy dziaržaŭnyja ŭstanovy...

Niadobra i z tavarystvam haspadarčym, jakoje ŭžo cely miesiac „zaćviardžaje" svoj statut Špiarša j tut, jak i inšym tavarystvam, była z lohkaj ruki abiacana mahčymaść pracy. Ale jak dajšło da zaćvierdžańnia statutu, akazalisia pieraškody. Było zažadana ŭpisać u statut, što siabrami t-va mohuć być tolki Litoŭcy. Ściverdzić-ža litoŭskaść biaz pomačy vojta nialohka. A vojt moža nie znajści takoha parahrafu, kab ścvierdzić nacyjanalnaść...

Našyja natuhi pracavać dziela litoŭskaj kultury praz svaje tavarystvy časta jość sapraŭdy padobnymi da natuhaŭ Syzyfa ŭskacić svoj kamień, tolki z tej rožnicaj, što my cierpim niavinna. —

T. S.

Ab polska-ŭkrainskich hutarkach, jakich nia było

Polskija hazety, a za imi „Беларускі Фронт," padajuć viestku ab polska-ŭkrainskich pierahavorach dziela naładžańnia polska-ŭkrainskaha sužyćcia. Tymčasam ukrainskaja hazeta „Diło", paklikajučysia na infarmacyi, jakija redakcyja hetaj pavažnaj hazety atrymała z ukrainskich kampetentnych palityčnych kruhoŭ, ścviardžaje, što hetaja viestka niepraŭdzivaja, bo nijakich polska-ŭkrainskich pierahavoraŭ nia było.

Novy plan miru

Anhielskija hazety padajuć, što niamiecki j italjanski ministry zahraničnych spraŭ, a tak-ža i kancl. Hitler razhladali novy plan miru, jaki padaje Musolini. Hety plan stavić na paradak dnia ahulny pierahlad mižnarodnych dahavoraŭ, naładžańnie novych plebiscytaŭ na roznych spornych terytoryjach, a tak-ža ŭnarmavańnie haspadarčych i kolonijalnych spraŭ. Važnuju rolu ŭ hetym planie adyhryvaje sprava Bałkanaŭ i Hdansku. Ahułam, plan stavić źmienu terytoryjalnaha pałažeńnia Eŭropy.

Śv. † p.

Ludvika Stankievičycha,

žonka brata ks. Ad. Stankieviča, pamiorła 29 lipnia sioleta ŭ vioscy Arleniatach Ašmianskaha pav., paśla doŭhaj i ciažkoj chvaroby.

Pražyła 55 hod.

Była śviedamaj i ščyraj Biełaruskaj.

Viečny supakoj Jejnaj dušy!

Novyja plany Niamieččyny

Jašče nikoli ad pačatku h. zv. hdanskaha kanfliktu pastupańnie niamieckaj dyplomacyi nia było takoje ažyŭlenaje, jak ciapier. Apošnimi dniami adbylisia narady ministraŭ zahraničnych spraŭ Niamieččyny i Italii. Havaryli pradusim ab spravie Hdansku. Paśla hetaj narady italjanski ministar adviedaŭ kancl. Hitlera i śpiešna vyjechaŭ u Italiju, kab ab usim painfarmavać svajho dyktatara Musoliniaha. Kancl. Hitler zaprasiŭ kamisara Lihi Narodaŭ u Hdansku praf. Burkharda i z im naradžaŭsia taksama ab hdanskaj spravie. Niamiecki ambasadar u Paryžy pierakonvaŭ francuski ŭrad, što niamieckija damahańni Hdansku zusim słušnyja. Niamieckaja presa niabyvała silna atakuje Polšč, štoraz rasšyrajučy niamieckija damahańni. Niamieckija hazety ŭžo nia ŭkryvajuć i vyrazna pišuć, što Niamieččynie nia jdzie tolki ab Hdansk, ale j ab Pamorje. Dalej,— Niamieččyna choča palityčnaj pierabudovy paŭdzionna-ŭschodniaj Eŭropy j volnaj ruki na eŭrapejskim uschodzie ahułam.

Słovam, hdanskaja sprava rasšyrajecca i ŭchodzić u niejkuju novuju fazu, što pačynaje nie na žart niepakoić uvieś śviet. Kali jdzie ab stanoviśča Polščy, dyk jano dasiul niŭčym nie źmianiłasia. Palaki dalej hatovy bicca za Hdansk i pravy Polščy.

tok katolikoŭ", друкаваны ў Варшаве, з апрабатай духоўнай і з дазволам сьвецкай улады. Усе 40 старонак друкаваны пабеларуску. Апрача кароценькага лемантара, зьмешчаны ў ім каталіцкі катэхізм, пацеры, некалькі малітваў, песьня „O moj Boža, vieru Tabie" і ў канцы „tablička množenia". Мова беларуская даволі чыстая, дужа падобная да мовы ў катэхізмоўцы з 1835 г., а магчыма, што тая самая.

Помнячы, што ў гэтым часе беларускіх кніжак лацінкай друкаваць ня можна было, можна дагадацца, што духоўныя ўлады прапхнулі гэты „Elementarz" праз расейскую сьвецкую цэнзуру, як польскі, друкуючы яго лацінкай.

З успомненых друкаў агулам бачым, што ў тым часе адчувалася патрэба вучыць праўдаў веры каталікоў Беларусаў у іх роднай мове. Дзеля гэтай-жа мэты й былі друкаваны гэныя катэхізмы.

У 1866 г. у часапісе «Вѣстникъ Зап. Россіи» К. Говорскі піша, што з беларускай літаратуры яму ведамы катэхізм, навукі парафіяльныя ды пяць - шэсьць песьняў рэлігійнага зьместу. Пэўне-ж, гутарка тут аб беларускай літаратуры каталіцкай, бо праваслаўнай падобнай пабеларуску цалком не дапускалася.

У 1866 г., калі ўрад расейскі ўжо рабіў спробу ўвядзеньня ў касьцёлы расейскай мовы, група ксяндзоў Беларусаў з Магілёўшчыны й Віцебшчыны зьвярнулася з просьбай да ўраду аб дазвол пературмачыць ім агульна ўжываныя казаньні Філіпэцкага й Белабрэскага на беларускую мову. Тагочасны генэрал-губэрнатар нашага краю К. П. фон Кауфман (1865-66) уважаў, што казаньні трэба гаварыць у касьцёлах не пабеларуску, а парасейску. Обэр-пракурор Сыноду гр. Д. А. Толстой зьвярнуўся ў гэтай справе з запытаньнем да праваслаўных біскупаў літоўска-беларускага краю. Сынод просьбу гэных ксяндзоў адкінуў. Цікавыя адказы біс-

Ab Biełaruskim Banku

Biełaruskija masy nia ŭsiudy viedajuć ab isnavańni Biełaruskaha Kooperatyŭnaha Banku ŭ Vilni i nia šmat znajuć ab jaho pracy, zadańniach, turbotach, dy j ahułam mała viedajuć ab biełaruskaj bankovaści.

I heta źjavišča maje toj lichi naśledak, što hetuju vielmi važnuju ekanamičnuju instytucyju biełaruskija masy mała razumiejuć, i nie naležna jaje acaniajuć. Možna tut zrabić mały zakid, što sam Bieł. Koop. Bank nia vielmi starajecca ab svoj razhałos i zamała padaje publičnych infarmacyjaŭ ab svajej dziejnaści, dasiahnieńniach abo patrebach. Hety zakid zusim pravilny, bo šyrokija kruhi biełaruskaha hramadzianstva musiać mieć zrazumieńnie roli biełaruskaj bankovaści ŭ našym has padarčym žyćci, viedać, dzie žarało jaje siły, upłyvu j jakoje pavinny zaniać da jaje stanovišča.

Biełaruskaja bankovaść moža raźvivacca tolki ŭ ciesnaj suviazi iz svaim hramadzianstvam,—adkul vypłyvaje jaje siła, adkul pavinny płyści zaaščadžanyja kapitały j raspłyvacca siarod taho-ž hramadzianstva ŭ formie kredytovaha padtrymańnia tych, što šukajuć u bankach pazyčki na patreby razvoju haspadarki. Hetkuju suviaź musić padtrymlivać nia tolki Bank z hramadzianstvam, ale j hramadzianstva z svaim Bankam. Zadańnie Banku—mabilizavać narodny kapitał i ŭprahać jaho ŭ słužbu dla radzimaj haspadarki.

Biełaruski Kooperatyŭny Bank arhanizuje hrošy j kredyty taksama, jak i ŭsie inšyja banki. Zrazumieła, Biełaruski Bank rasparadžajecca hrašmi Biełarusaŭ, bo niebiełarusy ŭ hety Bank svaich aščadnaściaŭ nie składajuć. Kali Bieł. Bank rasparadžajecca mnoha mienšaj sumaj hrošaj za inšy bank, što robić svaje operacyi siarod Biełarusaŭ, dyk z hetaha faktu možna zrabić vyvad, što nia ŭsie volnyja biełaruskija hrošy iduć ŭ Biełaruski Bank, bo trudna paviéryć, kab Biełarusy nia mieli bolš hrošaj, jak tolki tyja, što maje Biełaruski Kooperatyŭny Bank.

Mahčyma, što ŭ hetym pryčyna haspadarčaj niavyrablenaśći Biełarusaŭ, jakija ŭvažajuć za najlepšaje zabieśpiačeńnie — trymać hrošy ŭ kapšuku zapazuchaj. Ale nia vyklučajecca j toje, što biełaruskija hrošy pavialičvajuć sumu ŭkładaŭ u inšych, *niebiełaruskich* bankach.

Kožny bank u svajej dziejnaści musić mieć davier. Sam z hetaha karystaje, kali ŭkładčyki prynosiać układy, i sam jaho vyjaŭlaje, kali daje patrabujučym kredyty. Davier — heta padstava pracy kožnaha banku.

Biełaruski Kooperatyŭny Bank na davier całkom zasłuhoŭvaje svajej doŭhahodniaj pracaj. Za dziesiać hod z hakam isnavańnia Bieł. Koop. Bank z svaich zabaviazańniaŭ naležna apraŭdvaŭsia i bankovuju haspadarku ŭtrymaŭ u naležnym paradku. Praŭda, adnosna nieakuratnych daŭžnikoŭ tasavaŭ prymusovyja zyskivańni naležnaśći, ale sam vypłačvaŭ svaje zabaviazańni akuratna. Hetym Bank nie asłabiŭ da siabie davieru, a tolki jaho ŭzmocniŭ. Mahčyma, asłabili svoj davier tolki tyja daŭžniki, što nie chacieli dabravolna ŭ paru vypłacić Banku pazyčanyja hrošy. Ale ŭ hetym nia vina Banku. Adnak, kali hetaja prajava pačnie rasšyracca, dyk jana moža zusim spustošyć Bieł. Bank, bo praca Banku apirajecca nie na sile prymusovaha zyskivańnia hrošaj, ale na hłybokaj maralnaści našaha narodu.

Biełaruskaje hramadzianstva dziela padtrymańnia radzimaj bankovaści pavinna źviarnuć uvahu na patreby Biełaruskaha Kooperatyŭnaha Banku,—kab pašyryć i ŭzmocnić jaho dziejnaść.

Iks.

Парупцеся прыслаць заказ (5 зл.) на зборнік твораў беларускай паваеннай паэзіі (Анталёгію).Справа гэта пільная! Калі ня маеце ўсіх грашэй самі, то зьбярэце іх спосабам складчыны.

Заказы прысылайце на адрас рэдакцыі „Х. Д." і „Калосься". Вільня, Завальная 1—2.

купаў праваслаўных Д. А. Толстой пераслаў генэрал-губэрнатару. Найцікавейшы адказ быў русыфікатара Міхала, біскупа Менскага й Бабруйскага. Ён быў праціўнікам беларускай мовы ў касьцеле дзеля таго, што, як пісаў, за часоў паншчыны ў мову беларускую закралася многа слоў і выражэньняў польскіх, дык хто заруча, што ксяндзы будуць гаварыць пабеларуску, а пакрысе будуць аднача́сна падтрымліваць мову польскую ў касьцеле... «Маю гістарычную падставу — пісаў ён далей, — адносіцца з падазрэньнем да просьбы лацінскіх ксяндзоў ператлумачыць на мову беларускую казаньні. Езуіты, асеўшы ў гэтым краі, сьпярша вучыліся мовы народнай і з ёй зводзілі праваслаўных...»

Цікава так-жа адзначыць, што ў гэтым-жа 1866 г. успомненыя вышэй каталіцкія ксяндзы з Магілёўшчыны й Віцебшчыны, якія прасілі ўладу пазволіць ім тлумачыць на беларускую мову казаньні польскія, просьбу сваю між іншым падтрымліваюць тым, што ў іх часе ў нашым краі многа дзе казаньні па касьцёлах ксяндзы гаварылі пабеларуску.

Не адрэчы тут будзе так-жа ўспомніць і аб Санчыкоўскім. Быў гэта каталіцкі (лацінскі) ксёндз у Меншчыне, з паходжаньня Беларус, які забыўшыся аб сваім ксяндзоўстве й аб сваім народзе, надта сардэчна дапамагаў і дараджаў на працягу пару дзесяткаў гадоў (1860 — 1880) царскаму ўраду ў справе замены ў касьцеле мовы польскай мовай расейскай. Аднак з працы Жыркевіча «Из-за русскага языка» выглядае, што Санчыкоўскі сам сябе лічыў Беларусам, з народам гаварыў пабеларуску, а такжа часта пабеларуску гаварыў казаньні ў касьцеле.

Nadbałtyckija dziaržavy ŭ klaščoch Niamieččyny j SSSR

Sučasnaje pałažeńnie nadbałtyckich dziaržaŭ (Litva, Łatvija, Estonija, Finlandyja) vielmi ciažkoje. Z adnaho boku—niebiaśpieka niamieckaj ahresii, a z druhoha — savieckaj „abarony." Niebiaśpieka hetaja vypłyvaje z hetakich pryčyn.

Niamieččyna choča mieć svabodu dziejańnia na Bałtyckim mory i ŭ vypadku vajny z SSSR. Dziela hetaha jana adabrała ad Litvy Kłajpedu j hałoŭna dziela zabiaśpiečańnia sabie takoj svabody choča zabrać Hdansk. Dalej, kab mieć svabodnaje pławańnie niamieckim karablom pa Bałtyckim mory až da bierahoŭ Švecyi, adkul Niamieččyna dastaje žaleznuju rudu, patrebnaja joj pryjaźń nadbałtyckich dziaržaŭ, asabliva Łatvii, Estonii j Finlandyi, jakija hraničacca z SSSR.

Dla SSSR z Finskaha zalivu praz Bałtyckaje mora adziny vodny šlach u šyroki śviet. Dyk Saviety bajacca nia tolki zavajavańnia Niamieččynaj nadbałtyckich dziaržaŭ, ale taksama j niamieckich upłyvaŭ na hetyja dziaržavy,— kab Niamieččyna nie mahła ŭ vypadku vajny zablakavać rasiejskaha fłotu ŭ Finskim zalivie.

Viedajučy heta, nadbałtyckija dziaržavy, ad samaha pačatku paŭstańnia sučasnaha palityčnaha zakałotu ŭ Eŭropie, sroha trymajucca palityki neŭtralnaści — zaniali stanovišča ani suproć Niamieččyny, ani prociŭ SSSR i hetak dasiul zmahli ŭtrymacca. Ale razvoj akružvańnia Anhlijaj Niamieččyny neŭtralnaść bałtyckich dziaržaŭ zrušyŭ z miesca. Savieckaje damahańnie ad Anhlii j Francyi zabiaśpiečańnia nadbałtyckich dziaržaŭ ad vonkavaj i ŭnutranaj ahresii — heta ništo inšaje, jak damahańnie dazvolić SSSR zaniać pradusim Łatviju j Estoniju, dy padparadkavać ich biezpasrednia savieckamu centru, utvarajučy z ich paasobnyja savieckija respubliki, taksama, jak heta jošć z Savieckaj Biełarusiaj i Savieckaj Ukrainaj.

Praŭda, ani Anhlija, ani Francyja na heta jšče nie zhadzilisia, ale dasiul nie dali j hvarancyi, što buduć u svajej palitycy z SSSR baranić nadbałtyckija dziaržavy j ad savieckaj ahresii.

Dziela hetaha, i zusim zrazumieła, nadbałtyckija dziaržavy, asabliva Łatvija j Estonija, jakija pačuli dla siabie pierš niebiaśpieku z boku abaroncaŭ miru, čym-sia z boku začynščyka vajny, — na Niamieččynu ŭžo łaskaviej hladziać. U hetych krajoch pačynajuć uzrastać sympatyi da Niamieččyny, čaho raniej nia było, i kali tak dalej pojdzie, dyk nia vyklučajecca, što ahresyŭnaja abarona miru z boku SSSR zusim sapchnie nadbałtyckija dziaržavy z neŭtralnaha stanovišča ŭ abojmy Niamieččyny.

Usiačyna

Volny handal zbožam. Polski ŭrad pastanaviŭ volny handal zbožam utrymać dalej. Vyvaz zboža zahranicu budzie volny, za vyniatkam aŭsa, jakoha sioleta zusim nia možna budzie vyvozić. Dziela taho, što sioletni ŭradžaj davoli dobry, treba spadziavacca niskich cenaŭ na zboža. Adnak nia treba śpiašacca pradavać zboža, ciapier cana takaja niskaja, što jana musić padniacca.

„Čytačy zrazumieli maŭčańnie". 25 hadoŭ tamu, padčas suśvietnaj vajny, polskaja hazeta „Il. Kur. Codz." u art. „Suśvietnaja vajna j jaje zahadki — polskaja sprava ŭznoŭ na vidoŭni Eŭropy" pisała hetak: „Nia možam siańnia pisać tak, jak nam chočacca. Nia možam vykazvacca tak, jak nam vykazvaje serca. Majemo cenzuru. Ale čytačy nas zrazumiejuć. I našaje maŭčańnie maje svaju vymovu. Budziem maŭčać i dziejać!!

Prypaminajučy hetaje pałažeńnie z prad 25 hadoŭ — „I. k. c." z 15. VIII. siol. kančaje svaje ŭspaminy j zaŭvahi hetak:

„Čytačy „I. k. c." zrazumieli vymoŭnaje maŭčańnie svajho časapisu j navučylisia z časam płaŭna čytać miž radkami".

Nie dahavarylisia dyplomaty —dahavarvajucca hieneraly

Anhielska-saviecka-francuskija pierahavory, što adbyvalisia ŭ Maskvie praz dva blizu miesiacy, akančalna nie davieli da zakľučeńnia anhielska-francuska-savieckaha vajenna-palityčnaha sajuzu. Zmučanyja hutarkami, dyplomaty raźjechalisia, nie asiahnuŭšy namiečanaj mety. Adnak nadziei na asiahnieńnie jaje dyplomaty nie raźviejali. Na źmienu dyplomataŭ źjechalisia ŭ Maskvu anhielskija j francuskija hieneraly, dzie adbyvajuć svaje narady z balšavickimi kamandzierami. Ab čym jany naradžajucca, da publičnaha viedama nie padajuć. Ale hety sakret ahulna-viedamy, —tut sprava jdzie ab toje, jak abaranicca ad Niamieččyny.

Palityčnyja viestki

Śviata Polskaha Žaŭniera. Sioleta 15 žniŭnia, u dzień razhromu balšavikoŭ pad Varšavaju ŭ 1920 h., u całaj Polščy adbyłasia vialikaja ŭračystaść Polskaha Žaŭniera. U bolšych haradoch i ŭ stalicy adbylisia vajskovyja parady.

Śpiešnyja narady hienerałaŭ u Maskvie. Narady anhielska-francuska-savieckich hienerałaŭ, jakija ciapier adbyvajucca ŭ Maskvie, vyjaŭlajuć paśpiech. Abhavarvajučy prahramu naradaŭ, pradstaŭniki Anhlii, Francyi i S.S.S.R. ścvierdzili, što mižnarodnaje pałažeńnie vymahaje chutkaha dziejańnia j dziela hetaha rašyli adbyvać pa dva zasiadańni ŭ dzień, kab nia tracić ni chviliny času.

Hitler z Musolinim taksama śpiašajuć. Francuskija palityčnyja kruhi acaniajuć sučasnaje mižnarodnaje palityčnaje pałažeńnie, jak vielmi pavažnaje. Jany ŭvažajuć, što Hitler jašče prad kanhresam svajej nac.-soc. partyi, jaki adbudziecca 2 vieraśnia, rašycca na niejki pastupak, kab nia jści na kanhres z parožnymi rukami. Musolini vyjaŭlaje tak-ža paśpiešnaść. Navat burnaj pahodaj lotaje aerapłanam na narady z svaim ministram zahraničnych spraŭ, jaki paśpiešna viartaŭsia paśla naradaŭ u Niamieččynie. Francuskija palityki dahadvajucca, što Niamieččyna spravu Hdanska adłožyć nadalej, a ciapier z Italijaj pryhornuć da ruk Vuhryju i Juhasłaviju, što adnačasna zadavalała-b abiedźvie sajuźnicy.

Strely na hranicy. PAT padaje, što na polska-niamieckaj hranicy dajšło da strełu ŭ takich abstavinach: troch azbrojenych Niemcaŭ pierajšli hranicu na polski bok i namahalisia jści dalej. Kali polski pahraničny stražnik skamandavaŭ stanuć i jany nie pasłuchali, stražnik vystreliŭ i adnaho raniŭ. Tady azbrojennyja Niemcy zabrali ranienaha tavaryša j viarnulisia nazad. U druhim miejscy tak-ža troch z niamieckaha boku pierastupili hranicu j kali polski stražnik chacieŭ ich spynić, jany napali na stražnika i ŭ samatosie zabity adzin z napaśnikaŭ.

Baćki Biełarusy! Vučycie svaich dziaciej čytać i pisać pabiełarusku!

Плёткі нашай цёткі

Плёткі ў нашым жыцьці гэта дужа благая рэч. Яны атрута, што раскладае арганізм грамадзкага жыцьця і сьмерць прыносе не адней добрай справе. Каб зьлічыць усе несправядлівасьці, калатню й ненавісьць, што на плётках узрастаюць, мы-б перапужаліся і ад плётак, як ад заразы ўцякалі б. Мусіць паважныя шкоды з плётак для чалавецтва вынікаюць, калі нам Бог даў сваё прыказаньне: Ня сьведч фальшыва на блізьняга свайго!

Часта нам здаецца, што плёткі зусім малая рэч, што аб іх нечага пісаць аж у газэтах. Але яны псуюць людзкі характар і нам ад іх бараніцца трэба. Бывае, — засьвярбіць нам язык і захочыцца нам змыць ім вашага блізьняга: тады мы без вялікіх трудоў і давай займацца плёткамі. А калі нам у гэтай рабоце сумленьне дакучае й мы разумеем нягоднасьць такіх сваіх паступкаў, тады мы энэргічна самых сябе апраўдываем, што нашы плёткі ёсьць праўдай і што мы гетым хочам пакараць нашага блізьняга і навучыць яго, каб ён больш не заслужываў на плёткі.

Якія ня былі плёткі, але калі яны ёсьць плёткі, то яны шкодныя ня толькі блізьнім нашым, але нам самым. Гэна благое, што мы языком мелем, з нашай душы выходзе, і кабжа яно выйшаўшы з нас не пакідала ў нас свайго сьледу. Мы ўсёроўна пасьля аб блізьнім нашым кепска думаем і сьлядзім за тым, ці нашы плёткі адпавядаюць сапраўднасьці. Мы, значыцца, у душы сваей даўжэйшы час гэныя плёткі трымаем.

Плёткі, выйшаўшы з нас, шырацца па сьвеце й заражаюць душы іншых людзей так, як ужо заразілася імі наша душа, бо-ж усе людзі дужа ахвотна слухаюць розных плётак і ім верацьь. Далей, гэныя плёткі даходзяць да таго, аб кім яны плятуцца, і тут ужо яны аканчальна прыбіваюць гэтага чалавека. А плёткі, ходзячы па сьвеце, найчасьцей дзесяць разоў перакруцяцца, збольшацца, яшчэ людзкой фантазіяй упрыгожацца і тады ударaюць пераважна на нявіннага чалавека, прычыняючы яму духовую боль і лішняе змаганьне самога з сабой. Праз плёткі тады чалавек гэты часта начы не дасьпіць, а за работу калі ён бярэцца, то яму работа з рук валіцца, цэлымі днямі ходзе ён неспакойны, заняты ўсё гэнымі плёткамі, якія аб сабе ён чуў.

На што-ж тады такая вайна ў душы гэнага чалавека? Яна ёсьць яму зусім непатрэбная й дужа шкодная. Але на гэтым яшчэ не канец. Плёткі найчасьцей кончацца ненавісьцяй і помстай. Тыя, што церпяць ад плётак, ненавідзяць і мсьцяцца над тымі, праз каго плёткі выходзяць.

Ёсьць людзі, што аж хварэюць на плёткі. Яны плёткі твораць, зьбіраюць, плянуюць, укладаюць іх у парадак, шліфуюць і пасьля ад сябе іх пушчаюць у сьвет. Хто плёткі шыра, або іх слухае й ім вера, той ёсьць чалавекам заўсёды мелкім, другім людзям ён дае кепскі прыклад. Такі чалавек сам сябе кантраляваць ня ўмее. Паважны чалавек плёткамі ніколі займацца ня будзе. Гэтымі рэчамі ён брыдзіцца і ад іх уцякае.

Як-бы там ня было чаго з плёткамі, але мы старацца будзем, каб сярод нас ня было плётак і да гэтай работы мы прыложымся шчыра. Аб нашых блізьніх нам трэба выробляць справядлівы, здаровы й лёгічны суд. Судзячы аб вартасьці нашых блізьніх, трэба нам апірацца на пэўных довадах, а плёткі й людзкія дагадкі ад сябе адкідаць. Калі што мы пачуем аб кім і хочам асудзіць яго справядліва, дык адразу за гэта нам нечага брацца, але трэба пачакаць крыху, разгледзіцца й даную справу ўзяць пад глыбейшы свой суд і развагу. Пры гэтым мы бяром пад увагу, ад каго мы і аб кім што дрэннае чуем. Знайдзецца лапатуха ў вёсцы й будзе лапаць языком на найлепшага чалавека. Ці-ж ужо нам тады ей адразу й верыць? Або калі якія людзі між сабой жывуць у нязгодзе і адзін з іх будзе што дрэннага гаварыць на другога, дык ужо нам яму й верыць? Чалавек з ненавісьці прыкупіў-бы што яшчэ на свайго блізьняга, каб толькі другога панізіць, яму зашкодзіць. Усім нам многа працаваць трэба, каб выкараніць плёткі. Маладое пакаленьне нам узгадоўываць трэба так, каб яно далёкім было ад плётак. Добры прыклад найлепей заўсёды вуча людзей. Калі мы, старэйшыя, пакажым маладзёжы, як мы змагаемся з плёткамі, калі на плёткі мы сабе моцна зацынім губу, тады ад нас моладзь навучыцца і ўзгадуецца яна ў суровым на плёткі дусе. Кожды чалавек, што шануе самога сябе, далёкім будзе ад плётак і з плёткамі ён умела будзе змагацца.

Я дужа хацеў-бы, каб у народзе беларускім было як найменш плётак. Праўда, што й Беларусы гэта не анелы, але людзі, дык і ім плёткі часта падабаюцца. Але Беларусам заўсёды трэба памятаць, што плёткі гэта дужа шкодная атрута ў чалавечым арганізьме. Кожды Беларус насупроць гэтай атруты выступіць павінен і змагацца з ёю ён абавязаны.

V. D-a

Padpiska na „Chr. Dumku": na hod—3 zał., na paŭhodu—1 zał. 50 hr., na try miesiacy—1 zał. Cana asobnaha numaru — 10 hr. Zahranicu padpiska ŭ dva razy darażej. — Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Redaktor J. POŹNIAK
Рэдактар Я. ПАЗЬНЯК

Wydawca KS. AD. STANKIEWICZ
Выдавец КС. АД. СТАНКЕВІЧ

Drukarnia Białoruska im. Fr. Skaryny, Wilno, Zawalna 1. — Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны, Вільня, Завальная 1